

KARÁDI ZSOLT

Az egyetlenegy fenyőfa

In memoriam Áprily Lajos (1887–1967)

Negyvenöt éve, egy júliusi délután, a miskolci Kazinczy Könyvesboltban leemeltem a polcra Áprily Lajos *Megnőtt a csend* című kötetét.

Elkezdtem olvasni, és akkor megváltozott minden: olyan elementárisan szóltak hozzám a versek, olyan felkavaróan mondták ki azt, ami bennem, az akkor tizenhat éves kamaszban gomolygott, hogy úgy éreztem, elvégeztetett. Még nem sokat tudtam Erdélyről, Trianonról, a transzilvánizmusról, de elszongított a nyelv muzsikája, a klasszikus strófákba oldott „teremtő fájdalom” zenéje.

Az a szellemi kapcsolat, amely ettől a délutántól kezdve hozzá fűzött, időről időre gazdagodott. Évtizedek múltak el azóta, de ha fellapozom a hajdani könyv megsárgult lapjait, érzem a gimnazista szorongását, egyben heuréka-élményét: azt a döbbenetet, amely abból a felismerésből fakadt, hogy ez a költészet: én vagyok. Sem előtte, sem azóta nem történt ilyesmi. Egyedi élmény, a kiválasztottság izgalma volt benne. És az a csoda is, amely azt jelenti: miképpen lehet az, hogy egy halott szavait voltaképpen én mondom. És azóta is, mindig: végigkísérte az életemet. Hányszor mormoltam Antigonéval: „Sötét az Acheron homokja, / Itt meg kell halni, Haimonom.” Hányszor szavaltam a *Vallomás* strófáit:

*Ha nem leszek, nem fogja tudni senki,
sorsomnak mennyi furcsa titka volt.
A hült sorok megannyi érckoporsó,
s a könyv, a könyvem, gránit kriptabolt.*

*De túl romon, ha perce jön csodáknak,
a mély megkondul, mintha vallana
s a bolt alól harangtisztán kicsendül
s magasra száll az ember dallama.*

Emlékszem arra az izgalomra, amely akkor kerített hatalmába, amikor a Petőfi Irodalmi Múzeumban először vehettem kézbe Reményik Sándornak címzett leveleit. Akkorra már elolvastam mindazt, amit róla írtak. Ismertem Tompa László, Ligeti Ernő, Ravasz László, Berde Mária, Molter Károly, Kuncz Aladár, Németh László, Thurzó Gábor, Vita Zsigmond, Nemes Nagy Ágnes, Benedek Marcell, Szemplér Ferenc, Rónay György, Győri János, Csépi Ibolya, Cs. Gyí-

meszi Éva, Görömbei András, Imre László, Bertha Zoltán, Pomogáts Béla, Fráter Zoltán véleményét; ismerni véltem minden napját, örömeit és fájdalmait, természetszeretét és halálfélelmeit, repatriálása kínjait, Erdély-nosztalgiját és Visegrád-rajongását, hatását Reményik Lírájára és Jékely Zoltán költészetére. Megértettem a „Sic Fata Volunt” sorsszerűségét, a „Dacia dat tumulum” óhajtását, Taganrog rettenetét, s átéreztem az *Annának hívták* ciklus kulcsmondátát: „Szépség Halálhoz mily közel lehet.” Tőle tanultam meghallani a madarak koncertjét; a szajkók, a gyurgyalagok, a cinkék, a szalonkák, a seregélyek szárnycsapásait ő rajzolta elém. Ő villantotta meg a jynx torquilla s a motacilla alba alakját, rajta keresztül lett életem része Laokoon, Patroklos, Odysseus, Dante, Opitz Márton, Izabella királyné, Rasmussen, Aletta van der Maet, Walter von der Vogelweide, Turgenyev, Anyegin, Rapsonné, Herepei professzor úr, Zách Felicián, Bartimeus és Farkas Gabriel. Neki köszönhetem Irisorát, Nagyenyedet, Szentgyörgypusztát, a *Monument aux Morts* döbbenetét a Père Lachaise bejáratánál, s az *egyetlenegy fenyőfát* a visegrádi temetőben. Általa jártam ott, „hol a halál nagyon zenél”, vele sirattam el anyámat, az ő szavait suttoztam neki, odaát: „Megköszönöm a könnyet és tejet, / egyetlen feltű sok félelmedet. / Megköszönöm a nótát és mesét, / az élet babonás költészetét. / Csukott szemedbe már megmondhatom / egyszerű szóval: Jó voltál nagyon.” Ő segített szorongásaim felismerésében: „Meglátni józan éjeken: / az élet volt a félelem.” Ő adott *hitet, tusát*, midőn ars poeticájával tudatosította bennem a humánus örök *credoját*: „A vers vagyok: riadt vers, vériszony / s perzselt világok fáklyafénye bennem. / Halálra szánva meg nem halhatok: / a torzulásból messze kell üzennem.”

Ő messze üzent. Túl a *rácsozott időn*, a hegyek kékségbe vesző világán túl, ő, a százharminc éve született, s ötven esztendeje halott költő, ő, aki ma is szól hozzám; ma, amikor „Ragyog az ős. És dalt hallok, rigódalt, / egy ritka lombú vadcseresznye fán”, s azt érzem, az ő szavaival beszélek, az ő szemével nézem a tündöklő október színes elmúlásának szelíd fájdalmát. S miközben figyelem, miképpen hulldogálnak a kertemben álló ecetfa aranyló levelei az álmos délutáni napfényben, eszembe jut az a régi pillanat, amikor észrevettem, hogy az idős Áprily Lajos mennyire hasonlít apámra. Ez még jobban, még erősebben kötött hozzá. Ma is úgy érzem, ő, a vér szerinti, és Ő, a szellemi apám vigyáznak rám.